

JOAN ISERN Y BATLLÓ

Memoria biogràfica llegida en la sessió celebrada lo dia 26 de Novembre de 1883, al col·locar son retrato en la Galeria d'excursionistas catalans célebres formada per la ASSOCIACIÓ.

En Joan Isern y Batlló, il·lustrat excursionista y compatrici nostre, espill de ciencia y virtuts, quals recorts reverdim avuy ocupantnos en perpetuar sa memoria, posant son retrato fidel en la Galeria d'excursionistas célebres que vé formant la ASSOCIACIÓ CATALANISTA, fou nat lo dia 25 de Setembre de 1821, á Setcasas, poblet de la Provincia de Girona, situat en mitj dels enasprats pichs dels Pyreneus Orientals. Fill de pares menestrals y de posició modesta, y essent fadri extern, no podia esperar de sa casa payral los recursos indispensables pera cursar carrera. Mentres sa infantesa, ajudava en los quefers y travalls del camp, y anava aprenent las primeras lletras; mes ja á las horas s'entretenia en cullir y observar las floretas boscanas, afició que més tart devia portarlo á ocupar un lloch distingit entre las celebritats en Botànica.

Considerant los seus pares que'l llatí era la clau que obria la porta de totes las carreras, férenli apendre l'idioma dels botànichs, aquell en que son escrites quasi be totes las floras del Univers.

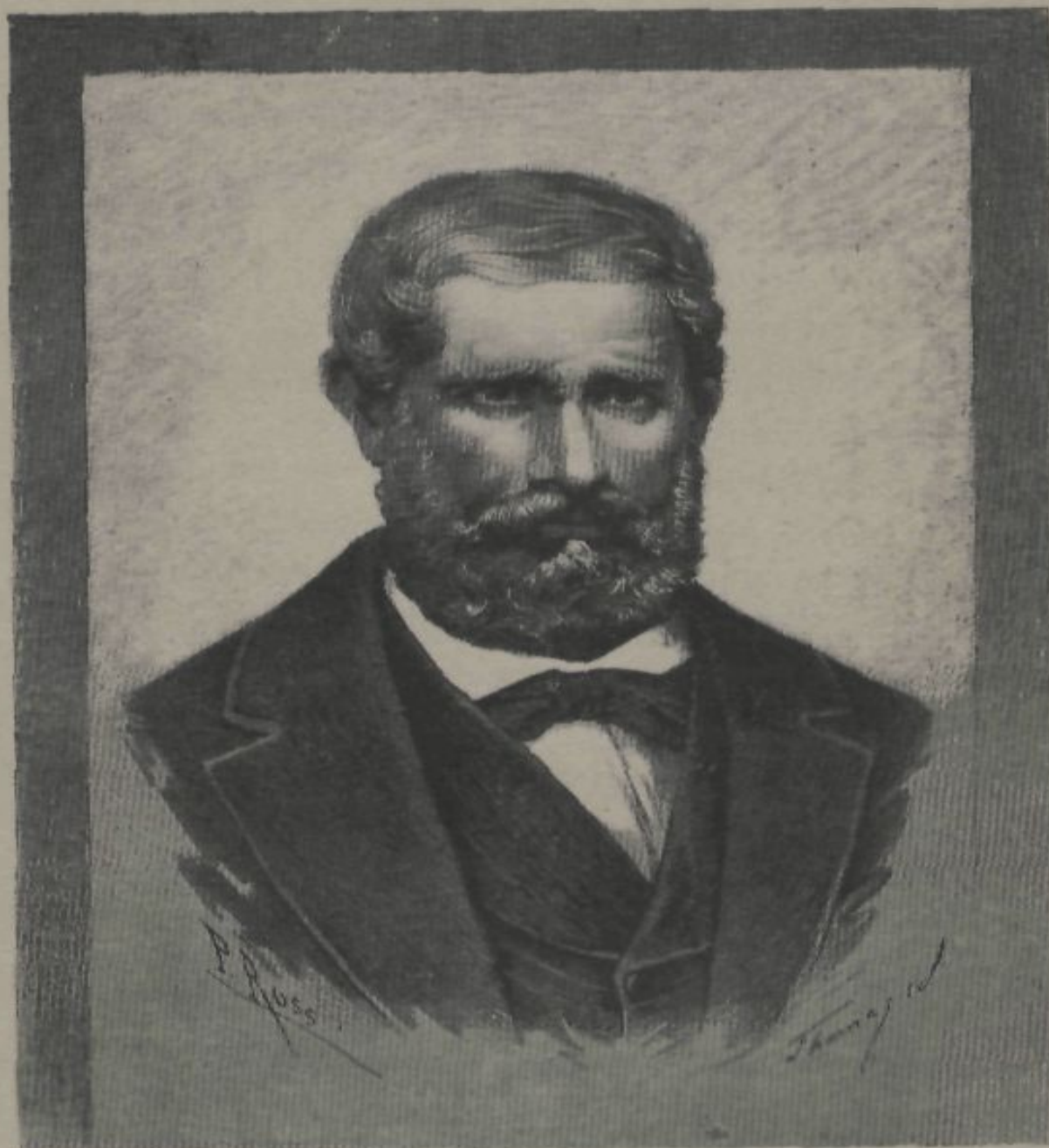
Arribat lo cas d'elegir carrera, Isern, escoltant lo parer de sa familia, y ab la docilitat propia d'un bon fill, acceptá la eclesiástica y prengué content lo camí de Girona. En lo Seminari Tridenti de dita Ciutat estudiá tres anys de Filosofia y dos de Teologia escolástica; mes aquella ensenyansa no podia satisfer lo seu constant anhel de profundisar l'estudi de la Naturalesa, y abandonant lo Seminari de Girona, se dirigí al de Barcelona, confiant, en aquest, poder estudiar simultáneament assignaturas que s'avinguessen ab sa vocació.

Lo primer período de sa residència en aquesta Capital fou oblidat de tothom, fent excepció del Sr. Colmeiro, á lashoras catedràtich de Botánica, á quinas lliçons assistia ab exemplar puntualitat y entussiasme. Los recursos de que disposava eran tan escassos, que recullia plantas pera véndrelas als herbolaris, y anava á ensenyar de llegir y escriure en casas particulars, á cambi d'un trist bocí de pa ab que apagar la fam. Mes, ¿qué li feyan las penalitats al novell botànich, si veyá satisfetas sas aspiracions d'apendre á classificar per lo verdader nom sas plantas aymadas?

Familiarisat ab lo sistema de Linneo y'l método natural de De-Candolle, se dedicá ab ardor á herborisar quotidianament; primer pels voltants de Barcelona, y després, ia arribar las vacacions, per los de Setcasas, ahont aná á passar l'estiu al costat de sa familia.

Comprenent que ab la Botánica per sí sola no li era pas fácil crearse posició y atendre las necessitats de la vida, li ocorregué la idea de abraçar la carrera de Medicina; y, tornant á Girona, se matriculá en l'Institut provincial, creat de poch, trobant en la modesta biblioteca d'aquell

establiment, medís de perfeccionarse en l'estudi de la Història Natural, que era sa assignatura predilecta. Sabent lo

JOAN ISERN Y BATLLÓ.

Dibuix de D. P. Ross, d'un retrato de D. J. Mirabent.

Director del Institut que Isern era aficionat á la Botànica, tenint ademés suficient práctica en la classificació de las

plantas, li encomanà completés un herbari que hi havia, y en recompensa li donà habitació en la casa y apar que també una petita retribució mensual.

L'herbari de Girona anà creixent, y lo que abans fou senzill paquet, arribá á contenir material pera alguns tomos.

Termenat lo curs, s'examiná, rebent tot seguit lo grau de batxiller en Filosofia, ab lo que pogué tornar á descansar á Setcasas, y emprendre d'allí novas y llunyanas excursions botánicas pel cor dels Pyrineus, junt ab un célebre naturalista extranjer, y recorreguent gran part d'aquellas montanyas.

Arribada la época d'inaugurarse'l curs, emprengué Isern per segona volta lo camí de Barcelona, tornant á la Capital fet un veritable botánich, y mereixent ja l'apreci y amiatat dels catedràtics y professors de la Universitat.

La colecció d'Isern augmentava cada dia més ab plantas no citadas ó conegudas com propias de determinadas comarcas; per aixó recorria varias voltas tan aviat las vesants de Montjuich, com las voras del Llobregat y las montanyas de St. Jeroni, Tibidabo y St. Pere Martri. En los estius tornava á Girona per completar l'herbari del Institut, que feu arribar á fins deu tomos bastant voluminosos.

Quan se veyá en possessió d'una quantitat regular, tot seguit empenia novas excursions per la cordillera pyrenáica. En ellas visitá las duas Cerdanyas, lo Cadí, Andorra, la vall de Bolú, la d'Aran y las Malehidas, quina majestat no pogueren esborrar los més enlayrats pichs dels Andes, com ho demostran las cartas que escrigué més tart desde América, insertadas en lo *Pabellon Médico*.

Dolsa compensació dels riscos y perills que portan tal mena d'excursions, tingué Isern, trabant relacions ab varis botànics estranjers de merescut renom; un d'ells, lo naturalista anglés Mister Webb y altre lo Secretari de la Societat Botànica de Fransa, entaulant mútua correspondencia científica.

Tanta assiduitat y tant entusiasme feren que fos nombrat colector de la Universitat de Barcelona, y, ademés, que'l nom d'Isern ja aparegués en obras destinadas á tenir gran circulació. De retorn de las excursions feya entrega á la Universitat dels vegetals més notables que hagués recullit, y al propi temps ordenava y augmentava son herbari particular; aixó no obstant, assistia ab puntualitat á las cátedras de Medicina, guanyant ab bonas notas tres anys.

Pels vols del any 1851, veritables amichs comensaren á indicarli la idea de trasladarse á Madrid, propositlo pera una plassa de colector del Museu de Ciencias Naturals; mes nostre Isern era pobre y no podia presentarse dignament en aquella Capital. Ab tot, molts catedràtics d'aquesta Universitat li procuraren una quantitat, ab la que'n tingué prou pera efectuar lo viatge y demés gastos d'instalació en la Cort.

Contant allí ab bonas relacions lográ la citada colocació, sens oblidar per aixó los estudis, puix obert lo curs escolar del 51 al 52, Isern se matriculá en lo quart any de Medicina en l'antich colegi de St. Carles, aplicantshi de bo en anys successius, presentantse á exámens y essent aprobat també ab las més bonas notas.

En lo Jardí Botànich de Madrit, Isern aná completant sa instrucció en aquesta ciencia.

Arribada la época de vacances, lo nou colector, cum-

plint ab son deber, que may de sa vida descuydà, corregué afanyós cap als seus anyorats Pyrineus, y després de cumplir ab los llassos sagrats de familia, treballà coratjós en profit de la Ciencia. Los resultats d'eixa excursió lograren entussiasmar en tanta manera als seus superiors, que, de tant pagats, en avant mes aviat li foren amichs.

Així passà temps, herborisant pel Escorial; triant altres voltas las planas d'Aranjuez y la Reyál Casa de Camp, seguint ensemps la carrera, y per fi hagué lo grau de Batxiller en Medicina.

En aixó, arribat l'any 1855 de trista memoria, per quin temps lo cólera morbo aparegué á Espanya y sembrà per tot espant y dol, brillà un dels més sublims passos de la vida d'Isern.

Quan per tot arreu la mort brandava sa dalla males-truga, trobavas Isern herborisant pels voltants del poble de Valdemoro, ahont la epidemia s'hi feya crudel, talment, que sols Deu podia traure als atribulats vehins de tant horrible situació. Isern, sens cap més pensament que l'impuls del seu generós cor y grandesa d'ànima, se presentà al Alcalde oferint lo seu ministeri al poble com á Batxiller en Medicina, y acceptat que li fou no donà minut de repós ni á son esperit ni al seu cos. Allí ahont hi havia un dolor, allí acudia; ahont queya un atacat, allí's presentava; ahont jeya un desahuciat allí volava de dret en alas d'una germanó y caritat inagotables. ¿Qué us puch dir més? Passava dias sencers y nits sens dormir, fentse superior als horrors de la malura, de la fam y de la fatiga. Aqueix conjunt de penalitats lo predisposà á la influencia d'un mal que ataca de traydor, y així se'n vegé ferit, y una volta malalt topà per sort ab l'assistiment d'una honrada

família que li volgué pagar, en nom de tot aquell poble, lo deute de gratitut contret envers Isern, son heroych benefactor.

Entrat en convalescencia recordá que qui més havia fet per éll, havia sigut un àngel, puix ningú sino un àngel haguera mostrat tanta caritat, tanta valentia y tanta benevolencia; era un àngel en persona qui veyá constantment á la capsalera donantli remeys, fentli companyia y vetllantlo día y nit; era la filla d'aquella honrada casa á qui Isern reconegué serli deudor de la vida.

Considerant, donchs, que li devia una recompensa que igualás á la magnitud del benefici, y no tenint en sa pobresa res més que'ls fruyts que produheix lo cor, en un esclat generós, oferí sa ma á la caritativa infermera, y aquesta acceptá, unintse així per sempre mes aquelles duas existencias preuhadas.

De retorn á Madrid obtingué l'únich ascens en sa llarga y treballosa carrera, passant de colector á la categoria d'ajudant, y tenint al seu càrrech la biblioteca del Jardí Botánich.

Mereixen especial menció tres expedicions botánicas que va fer durant sa estada á la Capital: una á la provincia d'Ávila, altra á la d'Almeria y la tercera á la de Guadalajara. De totes tragué bons profits pera la Ciencia.

Arribá lo día en que un Ministre de Foment jove y entussiasta per las glorias de sa Patria, aprofitant la sortida d'una esquadra que devia anar al Pacífich, nombrá una Comissió científica pera que embarcantshi estudiés la Historia Natural del Nou Continent, y coleccionés lo major nombre possible d'objectes pròpis pera enriquir los nostres Museus nacionals. Isern fou nombrat pera

formarne part, y, acceptant ple d'alegría, s'embarcá lo dia 10 d'Agost de 1862, ab los demás membres de la Comissió, á bordo de la fragata «Triunfo.» A las 5 de la tarde del meteix dia sortiren de Cádiz, tenint vent favorable fins á la arribada á Sta. Creu de Tenerife, que fou lo dia 14 á las 10 del mati.

Saltá Isern á terra, verificant una excursió per los puigs de prop d'aquell port, recullinhi bons exemplars, y altres també en la illa de St. Vicens.

Sarpá la «Triunfo» fent rumbo al Brasil, y arribá lo 9 de Setembre á Bahia de Todos los Santos, sortint pochs dias després cap á Rio de Janeiro, á 6 d'Octubre; ocupantse Isern durant aquest viatge en arreglar sas aymadas plantas, malgrat lo trobarse mal de salut.

Fins á 4 de Desembre següent, en que la goleta «Covadonga» portá la Comissió de Rio de Janeiro á Montevideo, incansable recorregué molta part del imperi del Brasil, y tant apreciat era ja son nom, que'l meteix Emperador, D. Pere II, entaulá particular conversa ab éll més d'una volta, essent consultat apropósit del conreu de las plantas europeas en aquell dilatat y fértil Imperi.

Desitjós d'arreglar son herbari y completar colleccions, sollicitá y obtingué permis pera restar á Montevideo fins á 21 de Janer del 1863, en que's trasladá á Buenos Ayres, pera reunir-se ab tres companys seus de la Comissió, ab l'objecte d' travessar la América Meridional, mentres que'l resto d'aquella verificqués son viatge per mar cap al estret de Magallanes, islas Malvinas y Cap d'Hornos, pera reunir-se després á Valparaiso.

A Buenos Ayres, aixís Isern com sos companys, hi trobaren excelent rebuda, tant, que'l President de la Repú-

blica, D. Bartomeu Mitre, á més de complerts obsequis y atencions, al sortir pera recorrer aquell pays doná ordre de que fossen resguardats per vuyt soldats y un oficial; havent encarregat ademés á las Autoritats que'ls donessen no sols tota mena d'auxilis, si que també que fossen plenament obsequiats, succehint que la marxa per la República Argentina fou una continuada ovació. Passats cinch dias, després de penós camí, á causa d'un oratge desfet, arribá á Ciutat de Córdoba, havent recorregut la comarca de las célebres Pampas cubertas de la graminea á que donan nom, de gran varietat de verbenas y altrás plantas de petita talla. A Córdoba s'entregá la Comissió al estudi de la comarca. Un dels viatjes durá 6 dias, y tingué per objecte las serras solament. Lo 11 de Mars sortiren pera Mendoza, y'l 14 arribaren á aquella desolada capital, victima en l'any 1861 d'un dels més terribles terremotos de que's tingui memoria. En ella permanesqueren fins al 31, terminant allí lo pas de las Pampas. Restava á la Comissió fer una de las ascensions més fatigosas, encara que de las de més bellesas y encants; era la travessia de la imposant y colossal cordillera dels Andes, desde Mendoza á Sta. Rosa, en quinas montanyas trepitjaren rocas de pórfid, granet, basalt, quarz y calissa; passaren per un pont natural que te 20 varas de llarch per 8 d'ample, y tingueren de dormir á la serena ab un fret de 6.º baix zero á una altitut de 13.500 peus damunt lo nivell del mar; aixó sense altrás moltes privacions que sofriren aquells ardits excursionistas, y ab ells nostre compatrici Isern.

Després de descansar un dia á Sta. Rosa, despediren las adzemblas que'ls havían servit fins allí, y anaren en

eotxe á trobar la població de Llay-Llay, prenent lo tren que'ls conduhí á Valparaíso.

Havían travessat tot lo continent Sud-Americà per lo paralel 33.º desde l'Atlàntich al Pacífich. Las plantas que recullí Isern en l'Uruguay foren 304 y en lo Río de la Plata 592.

A Valparaíso se reuniren ab la «Triunfo» y la «Covadonga» que venian de doblar lo Cap d'Hornos.

Aquí procurá y lográ Isern, junt ab Almagro, altre membre de la Comissió científica, segregarse dels demés Comissionats y empendre baix sa exclusiva iniciativa, una excursió per las Repúblicas del Perú y Bolivia.

Embarcats á Valparaíso lo día 11 de Juny, arribaren lo 18 á Arica, y d'allí's dirigiren per ferrocarril á Tacna, fenthi los preparatius per anar á Bolivia, travessant ab matxos la alta cordillera ja mencionada; y en havent caminat 96 lleguas, pogueren arribar á la Paz, ciutat la més important de la República Boliviana. Entre'ls detalls interessants d'aquesta ascensió mereix citarse que, trobantse á una altura superior á la del Mont Blanch, y marcant lo termómetro 8.º baix 0, no tingueren més refugi que una trista cabanya sense porta, estant naturalment tot glassat; ab la inteligencia de que pel Juny, lo mes en que s'hi trobaren, en aquell pays es hivern.

A la Paz, ciutat de 85.000 ánimas que's troba al centre de la comarca més rica en monuments peruans de la antiga y originalíssima civilisació *quichua*, feren bon reculliment d'objectes arqueològichs, tants que'ls portavan tres matxos, y encara aixís, ab no pochs sufriments y contrarietats, arribaren á Tiguanao, ahont existeixen magníficas ruínas y baixos relleus fets damunt rocas vivas

d'arenisca dura y brunyida, restos de alguna civilisació remotíssima; y cal fer avinent que'ls autors d'aquelles obras estupendas no coneixian encara'l ferro, y ho prova l'haver trobat en llurs sepulturas únicament artefactes de fanch cuyt, pedra, or, plata, aram y una lliga ó barreja d'aquets tres metalls, anomenada *tumbaga*.

Feren també nombrosas excavacions en los antichs enterraments que'n diuen *chulpas*, rodejant la població, y entre altres objectes, trobaren los cranis antichs comprimits desde'l front á arrera; de llur exámen deduhiren que aquest defecte no era congénit, sino resultat de la compressió practicada per medi de fustetas en los caps de las criaturas acabant de naixer.

De la citada població passaren á Guaqui, vegent lo hie-rátich llach de Titicaca de 50 lleguas d'extensió. Se troba á 13.000 peus damunt lo nivell del mar y está rodejat de bellíssims panoramas.

Varis días passaren per las voras d'aquella maravella, y acabat d'haver visitat una famosa mina de plata, se separaren Isern y Almagro. Lo primer sortí lo 27 Juliol envers Arequipa, á 76 lleguas més lluny, visitant lo volcá del Misti, y atravessá un arenós desert de 30 lleguas, embarcantse en Arequipa pera el Callao y Lima, unintse allí ab son company citat.

Las plantas recullidas en lo Perú y Bolivia foren 1.008.

Altres excursions profitosas efectuaren per aquelles contradas, y lo 16 de Mars de 1864 se'n tornaren á Valparaíso juntantse tots los companys d'expedició.

En la capital de Chile cultivá Isern la amistat de distingits naturalistas, lo qual li valgué adquirir un rích herbari de 568 exemplars de plantas fanerógamas y de 610 crip-

tógamas, y'l professor del Museu de Santiago li regalà també un herbari contenint 1.308 exemplars.

Alli esperà Isern ab los Comissionats contesta del govern d'Espanya á la consulta que li havian fet de poguer deixar la Esquadra y regressar á través del Continent Sud-Americá. Rebuda resporta afirmativa, Guayaquil fou en Octubre de 1864 lo punt de reunió d'Isern y tres mes companys exploradors, pera empendre lo viatge pel segon grau de latitud Sur desde dita Ciutat al gran Pará en l'Atlántich.

De Guayaquil passaren á Quito visitant los volcans Sangay, Cotapaxi y Pinchincha, aquest á 5.828 varas damunt lo nivell del mar, y recorregueren la major part del Equador, herborisant y estudiant las costums dels Indis que encara poblan la majoria de aquells selvátichs territoris. Las penalitats que sofri Isern y los seus companys no's poden imaginar. Los camins son de ferradura, y en moltes parts, molt dolents; se tenen de passar al gual variadas vegadas rius caudalosos; s'hi veuen boscos d'una vegetació prodigiosa, alguna casa de camp y cabanyas habitadas pels que cultivan la canya y'l plátano. Lo viatger queda pasmat al notar tanta varietat y exhuberancia de vegetació; en aquell pays pot ben dirse que la primavera es continua; la vista s'hi delecta al contemplar aquells arbres gegantins, adornats de flors de distints matissos, y entre ells mil vegetals que creixen paràssitament, altres que desde terra van enroscantse y quals brancas puján fins á dalt de tot d'aquells. Hi notaren *orquideas* y loran-táceas de color roig pujat, tan completament enganxadas ab los arbres, que molts creuen que son las flors d'ells meteixos; aquí y allí veyan creixer salvias de flors rojas

y blavas, bromelias dignas de cultivarse en nostres jardins, *compostas* y *solanáceas* arborescents, y volejant entre tant maravellosa vegetació las pintadas aus del trópich, que son de lo més hermós y variat que's puga imaginar.

Al cap de 5 días arribaren á Huaranda, ciutat situada al peu del Chimborazo, aquell gegant del Equador que té 23.900 peus sobre'l nivell del mar, anant herborisant continuament. De Huaranda retornaren á Quito emprenent desseguida lo viatge d'allí á Baeza. Fou la sortida lo 19 de Febrer de 1865. Isern anava escoltat per dos criats y dos gossos; lo trajo que havia adoptat, lo meteix que'ls seus companys, consistia en lo següent: per calsat espardeñas, pantalon fins á mitja cuixa deixant nú'l resto, una camisa de franela roja y sombrero de palla. La necessitat d'atravessar ab frecuencia rius y fangueras inmensas feya inútil y enutjós calsar botas y usar pantalons llarchs.

En la primera jornada gosaren d'un esplendít panorama y anaren á parar á Tumbaco. Al día següent se llevaren de bon matí, y seguits per deu indis que portavan provisions y altres objectes necessaris, sortiren de Tumbaco. Es d'advertir que'ls indis serveixen per forsa y passen de la presó al servey dels viatjers. Los que'ls acompanyaren portavan tres arrobas de pes cada hu, y mercés á una paga superior á la de costum, oferiren no fugir.

La Comitiva atravessá los rius Alcantarille é Itulcache, parant á la nit, en una miserable hisenda.

Continuaren la excursió 7 días per arribar á Baeza permaneixenthi un mes estudiant sa flora y fauna peculiar, bregant ab los grans inconvenients de la humitat que'ls feya malbé tot quant anavan coleccionant.

Emprenent lo viatge en direcció á Pernambuch recorregué Isern quasi tot lo curs del caudalós é imponent riu Amazonas, quina llargada no baixa de duas mil lleguas.

En 24 d'Octubre entrava á Pernambuch pera regressar á Espanya, y'l 18 de Janer de 1866 se trobava ja á Madrid d'ahont havia sortit pel Juliol de 1862.

Finalment; pera formarvos una idea gráfica de la magnitud del territori creuhat per Isern en la serie d'excursions referidas, figureuvos una inmensa C ó semicircul imaginari damunt l'América del Sud. La cua de baix comensa per Bahía de Todos los Santos, seguint la curva de Est á Oest, envers Rio de Janeiro, Montevideo y Buenos Ayres fins á Valparaiso; puja la esquena de la C. de Sud á Nord, de Valparaiso á Arica y Callao ó Lima, y segueix cap á Guayaquil; d'aquí vé la curva de dalt, de Oest á Est, per la corrent del Amazonas conclohent á Pernambuch.

La munió de penalitats y sofriments que degué soportar Isern en tant llarga expedició, anaren aclaparant fatalment la preciosa vida d'aquell mártir de la Ciencia, donchs que passá d'aquesta á l'altra mellor, lo día 23 de Janer á las 5 de la tarde, omplint de dol lo cor dels seus nombrosos amichs, y plorat de tothom.

Escau molt y molt á la ASSOCIACIÓ CATALANISTA honrar, com fá avuy, la memoria del insigne botánich catalá. En Joan Isern y Batlló, colocant en lo local de la meteixa lo seu retrato que esteu mirant, y qual mérit supleix la senzillesa d'aquesta biografia de tant pobra válua literaria, escrita per lo més humil de vostres consocis.

RAMON VERGÉS.